

حجة الاسلام سيد محمد رضا علاء الدين
از حوزه علميه اصفهان

پرويشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

چکیده

اهمیت و جایگاه نماز و انس با قرآن در آیات و احادیث نبوی و اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) به تعدد ذکر گردیده است. رسول الله (صلی الله علیه و آله) به تلاوت سوره قرآن کریم در رکعتین نمازهای واجب و مستحبی عنایت ویژه‌ای داشته‌اند. رویکرد معنادار رسول الله (ص) و ائمه معصومین (علیهم السلام) به تلاوت سوره‌های قرآن در نماز و عمومیت بخشی به حفظ سوره قرآن و تمرین و تکرار صحیح آن برای تلاوت در نمازهای واجب و مستحبی بدین جهت بوده تا میزان آشنایی و انس اهل نماز با سوره‌های قرآن را افزایش داده و زمینه بهره‌برداری آنها را از برکات و خیرات و نورانیت قرآن ارتقاء بخشیده و عروج نورانی نماز آنها را با تلاوت سوره قرآن کریم به عالی‌ترین حد برسانند. در این مقاله گام‌های اساسی رسول الله (صلی الله علیه و آله) و اهل بیت عصمت و طهارت برای فرهنگ‌سازی تلاوت قرآن کریم در نماز مطرح گردیده است.

کلید واژه

نماز، تلاوت قرآن، فرهنگ‌سازی تلاوت قرآن در نماز

آیات الهی نماز در قرآن

اهمیت و جایگاه نماز به عنوان یک وظیفه الهی در آیات متعدد قرآن کریم مطرح گردیده است. در ابتدا به آیات نماز در بزرگترین سوره قرآن یعنی سوره بقره پرداخته، سپس به طرح سایر آیات در سوره دیگر قرآن با عناوین رابطه نماز و ولایت؛ نماز و مومن؛ نماز و انبیاء و مخالفان نماز می‌پردازیم. مجموعاً ۵۲ آیه از آیات الهی قرآن پیرامون نماز می‌باشد که آنها را به صورت دسته‌بندی مشخصی به پیشگاه خوانندگان محترم عرضه می‌داریم و آنگاه نام‌های نماز در قرآن کریم را مطرح می‌نماییم.

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ (۱)

«آن کسانی که به جهان غیب ایمان آرند نماز را به پا می‌دارند و از هر چه روزیشان کردیم انفاق می‌کنند.»

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ وَ ارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ (۲)

و نماز را به پا دارید و زکات بدهید و با خدا پرستان حق را پرستش کنید.

﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَاةِ وَ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ (۳)

«از خداوند، با صبر و نماز یاری بجوید و صبر و نماز به غیر از خاشعین بر دیگران دشوار است.»

﴿وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ﴾ (۴)

«به زبان خوش با مردم تکلم کنید و نماز را به پای دارید و زکات مال خود را بدهید.»

﴿وَ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ وَ مَا تَقَدَّمُوا لَأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ (۵)

«و نماز را به پای دارید و زکات بدهید و بدانید آنچه برای خود پیش می‌فرستید در نزد خدا خواهید یافت.»

﴿وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَ أَمْنَا وَ اتَّخَذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَ عَهِدْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ وَ الْعَاقِبِينَ وَ الرُّكُوعَ السُّجُودَ﴾ (۶)

«و به یاد آر هنگامی که قرار دادیم خانه کعبه را محل امن و دستور داده شد که مقام ابراهیم را جایگاه پرستش خدا قرار دهید و از ابراهیم و فرزندش اسماعیل پیمان گرفتیم که حرم خدا را از هر پلیدی پاکیزه دارید برای اینکه اهل ایمان به طواف و اعتکاف حرم بیایند و در آن نماز و طاعت خدا به جای آرند.»

﴿وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ وَ الْمُؤْتُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا﴾ (۷)

«و نماز را به پا دارید و زکات به مستحق برسانید و هر که عهد بسته‌اید به عهد خود وفا کنید.»

﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَ قَوْمُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ (۸)

«بر نمازها و نماز میانه مواظبت کنید و خاضعانه برای خدا به پا خیزید.»

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (۹)

«همانا آنان که اهل ایمان و نیکوکارند و نماز به پا دارند آنان نزد پروردگارش پاداش نیکو خواهند داشت و هرگز ترس از (آینده) و اندوه (از گذشته) نخواهند داشت.»

﴿فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَ هُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ﴾ (۱۰)

«پس زکریا را فرشتگان ندا کردند هنگامی که در محراب عبادت به نماز ایستاده بود.»

﴿يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَ اسْجُدِي وَ ارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ (۱۱)

«ای مریم فرمان بردار خدا باش و نماز را با اهل طاعت به جای آر.»

﴿مِنَ اَهْلِ الْكِتَابِ اُمَّةٌ قَانِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللّٰهِ اٰتَاءَ اللَّيْلِ وَ هُمْ يَسْجُدُونَ﴾ (۱۲)

طایفه‌ای از اهل کتاب در دل شب به تلاوت آیات خدا و نماز و طاعت حق مشغول هستند.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَ أَنْتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ﴾ (۱۳)

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید در حال مستی به نماز نزدیک نشوید تا بدانید چه می‌گویید؟»

﴿فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا لِلَّهِ قِيَامًا وَ قُودُوا وَ عَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ (۱۴)

«پس چون نماز گزارید، خدا را در همه حال (ایستاده، نشسته و به پهلو خفته) یاد کنید و هرگاه آسوده خاطر شدید، نماز را به طور کامل برپا دارید که نماز به وقت‌های معین بر مؤمنان مقرر شده است.»

﴿رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَ تَقَبَّلْ دُعَاءِ﴾ (۱۵)

«پروردگارا، مرا برپادارنده نماز قرار ده و فرزندان مرا نیز، پروردگارا، دعای مرا بپذیر.»

﴿وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ كَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا﴾ (۱۶)

«و اسماعیل کسان خود را به نماز و زکات فرمان می‌داد و نزد پروردگارش پسندیده بود.»

﴿وَ اَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ مَا ذُمْتُ حَيًّا﴾ (۱۷)

«و عیسی (علیه السلام) گفت که پروردگار مرا به نماز و زکات تا زنده‌ام سفارش نمود.»

﴿آتَلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ وَ لَذِكْرُ اللّٰهِ أَكْبَرُ وَ اللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾ (۱۸)

«آنچه را از کتاب به تو وحی شده است بخوان و نماز را برپا دار، که نماز تو را از کار زشت و ناپسند باز می‌دارد و قطعاً یاد خدا از هر عبادتی بالاتر است و خدا می‌داند چه می‌کنید؟»

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ (۱۹)

«آنچه را از کتاب به تو وحی شده است بخوان و نماز را برپا دار، که نماز تو را از کار زشت و ناپسند باز می‌دارد و قطعاً یاد خدا از هر عبادتی بالاتر است و خدا می‌داند چه می‌کنید؟»

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ (۱۹)

خاشِعُونَ ﴿١٩﴾

«براستی که مومنان رستگار شدند × همانان که در نمازشان خاشعند.»

﴿الَّذِينَ إِن مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ﴾ ﴿٢٠﴾

«آنان که اگر به آنها در زمین قدرت و مکننت بخشیدیم، نماز را بر پا می‌دارند و زکات می‌دهند.»

﴿وَرَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُيُوتًا غَيْرَ ذِي ذَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ...﴾ ﴿٢١﴾

«پروردگارا من، فرزندانم را در کنار خانه‌ای که حرم توست ساکن ساختم تا نماز را بر پا دارند، ﴿إِنَّمَا يَعْزَّمُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ آمَنِ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾ ﴿٢٢﴾

«آنهايي که به آباداني مساجد مي‌پردازند به خدا و روز قيامت ايمان دارند و نماز را بر پا مي‌دارند.» ﴿قُلْ إِن صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ﴿٢٣﴾

«بگو: «در حقيقت نماز من و ساير عبادات من و زندگي و مرگ من، براي خدا، پروردگار جهانيان است.»

﴿فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ﴾ ﴿٢٤﴾

«پس آنان که به نماز پشت پا زدند و آن را تباه کردند و از شهوات پیروی نمودند به زودی مجازات گمراهی خود را خواهند دید.»

﴿فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ

فَاخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ﴾ ﴿٢٥﴾

«اگر توبه کنند و نماز را بر پا دارند و زکات را بپردازند برادر دینی شما هستند.»

﴿وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَأَنْ نَضِيعَ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ﴾ ﴿٢٦﴾

«و خدا پاداش شایستگان نیکوکاری را که به قرآن چنگ می‌زنند و نماز را به پامی‌دارند، ضایع نمی‌کند.»

جایگاه نماز در بینش پیامبر اعظم (ص)

رسول‌الله فرموده‌اند: «نماز نور مومن و معراج مومن و مایه‌ی نزدیکی هر پرهیزکاری به خدا و کلید بهشت است.»

«هر چیزی چهره‌ای دارد و چهره دین اسلام (نماز) است و خداوند (جل ثناؤه) نور دیده مرا در نماز قرار داده است و نماز را محبوب من گردانید به گونه‌ای که من از نماز سیر نمی‌شوم

همانا نماز ستون دین است و (نماز) نخستین عمل فرزند آدم است که به آن رسیدگی می‌شود؛ اگر درست بود؛ به دیگر اعمالش رسیدگی

می‌شود و اگر درست نبود، به سایر اعمالش رسیدگی نمی‌شود. کسی که در نمازش خشوع و فروتنی ندارد نمازش (نماز) نیست و هر که

نمازش او را از هر کار زشت و ناپسند باز ندارد، جز بردوری او از خدا افزوده نشود. هر کس دو رکعت نماز همراه با تفکر بخواند بهتر است از این

تلاوت آنها می باشد.

از نکات جالب در حیات مسلمانان، اهتمام بس گسترده آنان به خواندن قرآن است. این اهتمام برخاسته از دو نکته است:

یکی: تأکید فراوان بر تلاوت که در آیات قرآن مجید و احادیث نبوی رسیده است. مانند: **إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ... لِيُؤْتِيَهُمْ أَجْرَهُمْ وَ يَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ: (۳۱)** «آنان که تلاوت قرآن مجید می کنند و نماز را برپا می دارند... همانا پاداش ایشان را تمام می دهد و از فزون بخشی خویش بر آنها می افزاید.» **وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً (۳۲)** «و قرآن را با ترتیل و نظم تلاوت کن.»

و همچنین پیامبر گرامی نیز به خواندن قرآن علاقه ای عظیم داشت و در سخت ترین حالات زبانش را با تلاوت قرآن مشغول می ساخت و دیگران را به خواندن تشویق می نمود. (۳۳) دوّم: شیوه و اسلوب قرآن به گونه ای است که جاذبه قرائت و کشش در تلاوت را فراهم می کند. به همین دلیل می توان یکی از اختصاصات قرآن را گرایش وسیع به تلاوت قرآن برشمرد، تلاوتی که اگر با تأمل و حضور قلب انجام گیرد تحول معنوی ایجاد می کند.

عوف بن مالک می گوید: پیامبر در نماز سوره بقره را آغاز کرد. به آیه رحمت که می رسید از خدا طلب رحمت می کرد و در آیات عذاب به خدا پناه می برد و می گریست. گاه می شد که یک آیه را در نماز بارها و بارها تکرار می کرد. (۳۴)

که شبی را تا به صبح نماز بگذارد و تفکر نکند. میان مسلمان و کافر فاصله ای جز این نیست که نماز واجب را عملاً ترک کند یا از روی سبک شمردن آن را نخواند، هر که پنج نماز را با جماعت بخواند، به او گمان نیک برسد و بدانید که نماز چهره ی شیطان را سیاه می کند و انسان را از زشتکاری باز خواهد داشت.» (۲۷)

تلاوت قرآن

تلاوت به معنی خواندن قرآن است و قرائت اعم از تلاوت است (۲۸) هر تلاوتی قرائت است اما هر قرائتی تلاوت نیست و تلاوت قرآن کریم همواره مورد سفارش بزرگان دین بوده است؛ به عنوان نمونه: رسول الله (صلی الله علیه و آله) در وصیت خویش به امام علی (ع) فرموده اند: **يَا عَلِيُّ عَلَيْكَ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ عَلَى كُلِّ حَالٍ** «ای علی... بر تو باد که در هر حال به تلاوت قرآن پردازی.» (۲۹)

تلاوت هم بر شخص قاری، هم بر خواندن و القاء کردن او به غیر استعمال می شود. تلاوت قرآن بایستی با تجوید کامل و صوت حسن در قالب الحان عرب که مورد نظر رسول الله (ص) بوده، صورت گیرد تا اثر لازم و فهم کامل آن میسر گردد و انسان را بر عمل برانگیزد. (۳۰)

سیره عبادی حضرات معصومین (صلوات الله علیهم اجمعین) بیان گر چگونگی تلاوت قرآن در نمازهای واجب، توجه به سوره های برتر

این روش در میان صحابه پیامبر ادامه داشت و تلاوت قرآن برنامه‌ای بود که همه روزه تکرار می‌شد، تا آنجا که سنتی در میان مسلمانان شد که مؤمنان خدا جوی هر روز زندگی را با قرآن شروع می‌کنند و با تلاوت آن در شب به بستر می‌روند.

این شیوه تا آنجا پیش رفته که حتی بسیاری از باسوادان ما که عمری به قرآن خواندن رو می‌آورند، کمتر به معانی آن توجه می‌کنند و شاید عامل این گرایش اعتقاد به ثواب داشتن قرائت قرآن و انجام تکلیف الهی و جاذبه معنوی و دلکشی کلمات باشد که دل را به انجام صورت عبادت خوش می‌دارند و اهتمامی به درک معانی و دقت در پیام‌ها نمی‌کنند و کلام قدسی را تکرار می‌کنند گرچه معنای آن را نفهمند.

البته طرح این موضوع بدین معناییست که این خواندن‌هایی اثر است؛ زیرا چنین حالت خشوع و خشیت و احساس امر قدسی خواه و ناخواه در روح و روان انسان اثر می‌گذارد، لذا در هنگام خواندن دعا و نماز و حتی شنیدن صداهایی که احتمالاً جنبه‌ی معنوی و قدسی دارد حالت خشیت پدید می‌آید و فضای معنوی بر روحیه فرد اثر می‌گذارد، آنچه موجب نقد می‌شود بسنده کردن به این اندازه اثر از خواندن قرآن است.

از سوی دیگر این نکته را نباید فراموش کرد که خواندن و حفظ کردن قرآن آن هم سوره‌های بلند چون بقره با ۲۸۶ آیه طولانی، کار آسانی نبود، برای مردمی که آمی بودند، درست ادا کردن و

راحت تکرار کردن و خوب حفظ کردن کلمات بسیار بسیار مشکل بود. درست ادا کردن منوط به استفاده از نوشته و امکان خواندن از روی کتاب است، در حالی که مسلمانان صدر اسلام مرتب باید به حافظه خود می‌سپردند و بر اساس حافظه کلمات را تکرار کنند. به همین دلیل خود قرآن به این مسأله توجه داشته و در حساسیت مسأله و دشواری حفظ به پیامبر خطاب می‌کند: «فَأَنمَّا يَسْرِنَا بِلسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ» (۳۵) «همانا ما قرآن را برای به زبان جاری کردن تو آسان کردیم، شاید که مسلمانان از این معنا پند گیرند.» یا در جای دیگر می‌فرماید: «فَأَنمَّا يَسْرِنَا بِلسَانِكَ لِنُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ» (۳۶) «همانا به زبان تو آسان گردانیدیم تا بتوانی متقین را به وسیله آن بشارت دهی.» و آیات دیگری که در همین معنا رسیده است. (۳۷)

تأثیر تلاوت قرآن در نماز

رسول‌الله (ص) برای فرهنگ‌سازی تلاوت قرآن کریم در نماز، گام‌های اساسی برداشته‌اند که به ترتیب به طرح آنها می‌پردازیم.

۱- تأثیر تلاوت قرآن در نماز

پیامبر اعظم «صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ» اولین گام جهت تلاوت قرآن کریم در نمازهای واجب و مستحبی را فراگیری قرآن و صحیح خوانی آن قلمداد فرموده‌اند:

النَّبِيُّ (ص): «خِيَارُكُمْ مَن تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ» (۳۸)

«بهترین شما کسانی هستند که قرآن را فراگیرند و به دیگران تعلیم دهند.»

النَّبِيُّ (ص): «خَيْرُ النَّاسِ أَقْرَأُهُمْ وَأَفْقَهُمْ فِي دِينِ اللَّهِ» (۳۹)

«بهترین مردم کسانی هستند که قرآن را بهتر می خوانند و در کار دین داناترند.»

النَّبِيُّ (ص): «عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَاتَّخِذُوهُ إِمَامًا وَ قَائِدًا فَإِنَّهُ كَلَامُ رَبِّ الْعَالَمِينَ» (۴۰)

«با قرآن مأنوس شوید و آن را پیشوای خویشتن کنید که قرآن گفتار پروردگار جهانیان است.»

پیامبر اعظم «صلی الله علیه وآله وسلم» دومین گام

جهت تلاوت قرآن کریم در نمازهای واجب و مستحبی را تشویق یکدیگر به قرآن خوانی دانسته و خود به این مهم پرداخته اند:

«هر گاه فردی از شما دوست داشته باشد که با پروردگارش سخن بگوید قرآن بخواند که صیقل

دهنده دلها تلاوت قرآن است. بر شما باد به تلاوت قرآن؛ زیرا خواندن آن کفاره گناهان است

و پرده ای در برابر آتش و موجب ایمنی از عذاب می باشد.» (۴۱)

«فرزندم از قرآن غافل مباش؛ زیرا که قرآن دل را زنده می کند و از فحشاء و زشتکاری و ستم و گناه

باز می دارد.» (۴۲)

النَّبِيُّ (ص): «وَاتْلَى آيَةَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ، خَيْرٌ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ إِلَى تَحْتِ السَّمَاءِ» (۴۳)

«رسول الله (ص) فرموده اند: «همانا خواننده ای آیه ای از کتاب خدا، بهتر است از آنچه زیر عرش تا پایین ترین جاهای زمین است.»

پیامبر اعظم «صلی الله علیه وآله وسلم» سومین

گام تلاوت قرآن کریم در نمازهای واجب و مستحبی را زیبا خوانی قرآن با صوت و لحن عرب و رعایت تجوید دانسته اند.

النَّبِيُّ (ص): «إِقْرَأُوا الْقُرْآنَ بِاللَّحَنِ الْعَرَبِ وَأَصْوَاتِهَا» (۴۴)

رسول الله (ص) فرموده اند: «قرآن را با صوت و لحن عرب بخوانید.»

النَّبِيُّ (ص): «لِكُلِّ شَيْءٍ حُلِيَّةٌ وَ حَلِيَّةُ الْقُرْآنِ الصَّوْتُ الْحَسَنُ» (۴۵)

«هر چیزی را زیبایی و جمالی است و جمال و زیبایی قرآن صوت و لحن نیکو در تلاوت است.»

النَّبِيُّ (ص): «حَسِنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ فَإِنَّ الصَّوْتِ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا» (۴۶)

«قرآن را با صوت های خود نیکو سازید، که صوت و لحن زیبا بر زیبایی قرآن می افزاید.» از پیامبر خدا (ص) سؤال نمودند چه کسی قرآن را از همه خوش تر و زیباتر می خواند؟ حضرت

فرمودند: «کسی که هرگاه قرآن خواندن او را بشنوی ترس و خشیت از خدا در او نمایان باشد» (۴۷) و همچنین حضرت فرموده‌اند: «قرآن را باصوت حزین بخوانید؛ زیرا که آن با صوت حزین نازل شده است.» (۴۸)

همچنین پیامبر اعظم (ص) بر رعایت تجوید در تلاوت قرآن تأکید و رعایت وقف و ابتدارا در تلاوت قرآن لازم می‌دانستند و در سخنان متعدد چنین فرموده‌اند:

«از وصل آیات رحمت به آیات عذاب یا عکس آن اجتناب کنید.» (۴۹)

«پیامبر خدا (ص) بر آیات وقف می‌فرمودند و قرائت سوره‌ی مبارکه توحید را به یک نفس، مکروه می‌دانستند.» (۵۰)

«ام سلمه نقل می‌کند که پیامبر خدا قرائتش را آیه آیه قطع می‌فرمود.» (۵۱)

عزیزان علاقه‌مند می‌توانند به کتاب (وقوف النبی (ص) فی القرآن) تألیف محمد بن عیسی آندلسی معروف به مغربی (م ۴۰۰ هـ.ق) مراجعه نمایند. او در این کتاب ۲۷ مورد وقف را به عنوان (وقوف النبی «ص») ذکر کرده‌است که در کتاب کشف الظنون نقل شده‌است. (۵۲)

در ارتباط با لحن عرب حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) فرموده‌اند: «کسی که قرآن را به لحن عرب نخواند از ما نیست.» (۵۳)

پیامبر حسن گنیمت بوی تلاوت قرآن در سبزه

پیامبر اعظم (صلی الله علیه وآله وسلم) چهارمین گام تلاوت قرآن در نمازهای واجب و جماعت را انتخاب امامان جماعتی می‌دانند که حافظ قرآن و توانمند به تلاوت زیبا و صحیح قرآن در نماز باشند. رسول خدا فرموده‌اند پیش‌نمازی مردم را کسی به عهده بگیرد که قرآن خوان‌تر و قرائتش بهتر باشد و اگر در قرائت قرآن یکسان بودند آن کس که به سنت داناتر و در دین فقیه‌تر است پیش‌نماز باشد. (۵۴)

رسول الله با گفتن: «یومکم اقرئکم» به مومنان توصیه فرموده‌اند که در نماز جماعت، شخص امام جماعت (اقرؤا الحفظ) باشد و چنین فردی را بر دیگران مقدم دارید و این توصیه در بین مؤمنان جاری و مورد قبول و عمل بوده‌است، به همین سبب، آن‌گاه که جمعی از مسلمانان قبل از هجرت پیامبر (ص) به مدینه، از مکه راهی مدینه شدند، در طول سفر امامت جماعت را به سالم مولی‌ابی حدیفه سپردند، با آن‌که در بین آنان اصحابی چون عمر بن خطاب، ابوسلمه و عیاش بن ابی ربیع وجود داشتند. و انتخاب سالم مولی‌ابی حدیفه و برتری و ارجحیت او نسبت به بقیه این بود که قرآن بیشتری فرا گرفته بود و حافظ قرآن بود و قرآن را با صوت و لحن مناسبی تلاوت می‌نمود. نمونه دیگر،

تصدی امامت، عمرو بن سلمه بن قیس جرمی است که در سن ۱۷ سالگی در قبیله خود متصدی امامت شد؛ زیرا در آن زمان که قوم او به اسلام گرویدند بین افراد قبیله از نظر میزان حفظ قرآن، کسی به پای او نمی رسید و لذا مقدم بر دیگران، مسؤولیت امامت جماعت قبیله را احراز نمود.

تفسیر این آیه برای تلاوت قرآن در نماز
رسول الله (ص) به عنوان طراح فرهنگ سازی تلاوت قرآن در نماز، با عمل آگاهانه و خالصانه خود ضمانت بخش این فرهنگ سازی بوده اند. در این خصوص، خداوند در ابتدای سوره فزمل رسول خود را مکلف به قیام شبانه و تلاوت قرآن در طول شب کرده است. رسول الله (ص) در عمل به این دستور الهی، شب‌ها به تهجد و شب زنده داری برمی خواست و حتی مطابق روایات تاریخی، سوره های بزرگ قرآن را در نمازها و تلاوت های شبانه قرائت می کرد چنان که آیه می پایانی سوره فزمل نیز گواه این مطلب است، آنجا که می فرماید: «إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَيُّكُمْ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ. در حقیقت پروردگار تو می داند که تو و

بر یادگیری سوره های طولانی، مانند سوره های بقره و آل عمران تأکید بسیار می کرد. چنانکه در حدیثی فرموده اند:

تَعَلَّمُوا سُورَةَ الْبَقَرَةِ فَإِنْ أَخَذَهَا بَرَكَةٌ وَ تَرَكَهَا حَسْرَةٌ وَلَا تَسْطِيعُهَا الْبَطْلَةُ: (۵۵)

«سوره بقره را یاد گیرید که در یادگیری آن برکت و ترک آن مایه ی حسرت و پشیمانی است و باطل پیشگان به یادگیری آن توانا نخواهند بود.»
حذیفه بن یمان گوید: «شبی در ماه رمضان به نماز با رسول الله برخاستم، آن حضرت به قرائت سوره بقره پرداخت. با خود گفتم که حضرت با خواندن این سوره رکعت خود را تمام خواهد کرد ولیکن دیدم که حضرت به تلاوت سوره نساء و آنگاه سوره آل عمران پرداخت و در عین حال، آن حضرت قرآن را شمرده شمرده تلاوت می کرد به این صورت که چون به آیه ای می رسید که در آن از تسبیح و تنزیه خداوند سخن رفته بود، به تسبیح و تنزیه می پرداخت و چون به آیه ی رحمت می رسید، آن رحمت را می طلبید و چون به آیه عذاب برمی خورد از آن عذاب به خداوند پناه می جست. (۵۶)

تفسیر آیه:

۱. با فرهنگ سازی تلاوت قرآن کریم در نمازهای واجب و مستحبی میزان آشنایی و انس اهل نماز با سوره های قرآن افزایش می یابد.

۲. به واسطه انس بهتر زمینه بهره برداری از برکات و خیرات و نوزانیت قرآن کریم ارتقاء می یابد.

۳. عروج نورانی نماز با تلاوت سوره‌های قرآن کریم به عالی‌ترین حد می‌رسد.
۴. تلاوت سوره‌های قرآن در نماز با تمسک شیعه به سیره پیامبر (ص) و اهل بیت عصمت و طهارت مشخص و آشکارتر می‌گردد.
۵. تلاوت با حضور قلب در نماز تحول معنوی نمازگزار را دو چندان می‌کند.
۶. از جمله برکات فرهنگ‌سازی تلاوت قرآن کریم در نماز، گسترش نهضت قرآن‌خوانی و صحیح‌خوانی قرآن، افزایش معرفت قرآن‌دانی با قرآن‌خوانی، افزایش انگیزه‌های معنوی در زیباخوانی و کسب تصدی امامت نماز و توفیق تهجد و شب‌زنده‌داری می‌باشد.
- ۱۲ - آل عمران/ ۱۱۳
- ۱۳ - نساء/ ۴۳
- ۱۴ - نساء/ ۱۰۳
- ۱۵ - ابراهیم/ ۴۰
- ۱۶ - مریم/ ۵۵
- ۱۷ - مریم/ ۳۱
- ۱۸ - عنکبوت/ ۴۵
- ۱۹ - مومنون/ ۲، ۱
- ۲۰ - حج/ ۴۱
- ۲۱ - ابراهیم/ ۳۷
- ۲۲ - توبه/ ۱۸
- ۲۳ - انعام/ ۱۶۲
- ۲۴ - مریم/ ۵۹
- ۲۵ - توبه/ ۱۱
- ۲۶ - اعراف/ ۱۶۹
- ۲۷ - میزان الحکمه، باب صلاة/ ص ۴۵۲ تا ۴۴۵ - نهج البلاغه/ ترجمه ابراهیم احمدیان، ص ۵۷۹
- ۲۸ - کشف (اصطلاحات الفنون)، ج ۱، ص ۵۰۵
- ۲۹ - من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۱۸۸
- ۳۰ - دائرة المعارف تشیع، جلد ۵ / ص ۶۶
- ۳۱ - فاطر/ ۲۹ - ۳۰
- ۳۲ - مؤمن/ ۴
- ۳۳ - قصائل القرآن وقصائل السور/ ص مقدمه
- ۳۴ - رامیار، تاریخ قرآن/ ص ۲۲۳
- ۳۵ - دخان/ ۵۸
- ۳۶ - مریم/ ۹۷
- ۱ - بقره/ ۳
- ۲ - بقره/ ۴۳
- ۳ - بقره/ ۴۵
- ۴ - بقره/ ۸۳
- ۵ - بقره/ ۱۱۰
- ۶ - بقره/ ۱۲۵
- ۷ - بقره/ ۱۷۷
- ۸ - بقره/ ۲۳۸
- ۹ - بقره/ ۲۷۷
- ۱۰ - آل عمران/ ۳۹
- ۱۱ - آل عمران/ ۴۳

- ٣٧ - اشاره به سوره قمر، آیات ٢٢ تا ٤٠
- ٣٨ - وسائل الشیعه، جلد ١٤، ص ٨٥
- ٣٩ - نهج الفصاحه/ باب القرآن، ص ٣٨٢ / ٣٦٥٥
- ٤٠ - همان / باب القرآن، ص ٣٨٢ / ٣٦٥٨
- ٤١ - میزان الحکمة، باب القرآن، ص ٦٣٥
- ٤٢ - همان/ حدیث ٥١٨٧
- ٤٣ - بحار الانوار، ج ٩٢، ص ١٩
- ٤٤ - وسائل الشیعه، ج ٤ / ٨٥٨
- ٤٥ - همان/ ج ٤ / ٨٥٩
- ٤٦ - همان
- ٤٧ - بحار الانوار، ج ٩٢ / ١٩٠
- ٤٨ - ابن نحاس، القطع و الائتلاف / ١٣؛ سیوطی، الاتقان، ٣٦٩ / ١
- ٤٩ - طبرسی، مجمع البیان، ٣٧٨ / ١٠ - اصول کافی، ٦١٦ / ٢
- ٥٠ - همان، ٣٧٨ / ١٠
- ٥١ - همان
- ٥٢ - حاجی خلیفه، کشف الظنون / ج ٢ / ٢٠٢٥
- ٥٣ - البخاری، الصحيح / ص ١٣ - باب التوحید، ج ٧٥٢٧
- ٥٤ - الکافی / ج ٣ / ص ٣٧٦، حدیث ٥
- ٥٥ - مسلم، الصحيح / ج ١ / ٥٥٣
- ٥٦ - همان / ج ١ / ٥٣٦